

KUKKIAN KESÄ-85

9:S VSK - 1.6.85.

KUKKIAN SEUDUN KANTA-
JA KESÄ-ASUKKAIDEN
TIEDOITUSJULKAISU.

Ilmakuva Kukkiasta, etualalla Virransilta ja Puutikkalan harju, jota uhkaa soranotto.
Kuva Keijo Kääriäinen, julkaisu- ja jäljennösoikeudet Kukkia-julkaisu.

**TÄMÄN NUMERON VÄLISSÄ ON LAHJANA LUKIJOILLE
AMERIKKALAISEN LANDSAT-SATELLIITIN OTTAMA
KUVA KUKKIAN SEUDUSTA 960 KM:n KORKEUDESTA.**

IRTONUMERO 25 MK.

Aitoon Silmonmäen Piippukallio mäkitervakon ja keltanoiden kukinta-aikaan.

Fil.tri. dosentti Urho Mäkirinta:

KALLIOIDEN LUONTO KUKKIAN SEUDULLA

Koko Etelä-Suomi, niin myös Kukkian seutu on pinnanmuodostuksensa puolesta ns. puolitasankoa, peneplaania. Tasankoa se on siinä mielessä, että korkeusvaihtelut ovat suhteellisen pieniä. Kukkian pinta on n. 86 m:ssä ja pitäjän korkein kohta, Multivuori kohoaa 182 m:iin ja viereinen Sappeenvuori Pälkäneen puolella 195 m:iin. Tasaisuuden rikkovat erilaiset kohoumat, harjut, moreenimäet ja kalliojaljastumat. Kokonaisuus on siis pienpiirteisissään hyvinkin vaihtelevaa.

Näillä tienoin Hämettä on muinaisina maailmankausina sijainnut mahtava itä-länsisuuntainen vuorijono, Svekofennialainen vuoristo, joka sitten viimeisimmän jääkauden jäljiltä on jo siinä määrin loppuun kulunut, että vain joukko kovimpia kohtia on enää jäänyt koholle ympäristöstään muistuttamaan entisaikojen mahtavista vuoristonäkymistä.

Irtaimet maalajit peittävät ohuena kerroksena pääosan kallio-perästä mäkyästä, mutta lukuisa on niiden kalliojaljastumien määrä, jotka täällä pistävät esiin milloin louhikkoina kalliorinteinä, milloin äkkijyrkkinä kallioseinäminä tai useimmiten sentään kauniisti kumpuilevina matalina silokallioina.

Kukkian seudulla juuri silokalliot edustavat tavallisinta kallioluontoa. Ne kertovat meille viimeimmän jääkauden toiminnasta, joka päättyi vasta n. 10.000 vuotta sitten. Silokallioiden muodosta voidaan päätellä, että jää on liikkunut tavallisesti luoteesta kaakkoon. Tuulosivu on matalasti kaareva, suolasivu sensijaan rosoisempi ja varsin tavallisesti irtainten maalajien peitossa ja siksi jonkinlaista metsää kasvava. Kalliooperan liuskeisuudesta riippuen voi varsinainen jyrkänne sijaita usein muulla ilmansuun-

nalla kuin kaakossa, Kukkian seudulla hyvin usein koillisen puolella. Luopioisten näyttävin kallioseinämä Hirvijärven Lempaanlahdella avautuu pohjoiskoilliseen, mutta esim. Evinsalon Etusaaren jyrkänne länteen ja Kuivassalmen jyrkänne etelään.

Kallioiset alueet

Kalliojaljastumat eivät näillä seuduilla ole aivan tasaisesti levinneet, vaan tiettyjä keskittymisiä on havaittavissa, ja toisaalta on laajojakin alueita, joista avokallioita saa lähes turhaan hakea.

**Hätilän
Fysikaalinen
Hoitolaitos ky**

VIIPURINTIE 36 13210 HÄMEENLINNA PUH. 61237

**I ♥ KULKURI
EVINRUDE**

**POLKUPYÖRISTÄ PERÄ-
MOOTTOREIHIN, KALASTUS-
VÄLINEISTÄ TELEVISIOIHIN
LOMAAN TAI ARKEEN**

**KAIKEN TARVITTAVAN JA PARHAAT
MAAILMANMERKIT LÖYDÄT MEILTÄ!**

- valaisimet
- vaihdossa tulleita kunnostettuja tavaroita ja koneita
- huoltoa ja korjausta

Tule tekemään kauppaa edullisin ehdoin
Liikkeemme auki arkisin kello 9-17, lauantaisin 9—13.

MATTI RANTTI KY Hauho puh. 917-41190

Erittäin kaunis muotoinen silokallio Kyynärön-Hirvijärven rannalla varhain kesällä, jolloin kalliota peittää vain poronjäkälän ja karhunsammalen muodostama pohjakkerros. Myöhemmin kesällä kallio on joinakin vuosina valkoisenaan kukkivasta kalliokohokista.

Silokallioita on erityisen runsaasti Haltianselän etelärannalla ja sieltä Holjaan ulottuvalla alueella. Vastaavanlainen tihentymä on lännempänä Joutesselän etelärannalla Oksalasta Jumbon rantaan ja täältä Aitoon keskiosiin. Korkeisuuri ja Tepulinna kuuluvat tähän alueeseen.

Läntisellä Kukkialla, Uritunselän ja Kukkianselän rannoilla ja saarissa on tunnetusti kauniita silokallioita, mutta niiden lukumäärä on vain varsin kohtuullinen. Voidaan sanoa, että ne muodostavat osan siitä luonnon rikkaudesta, josta varsinkin läntinen Kukkia on niin kuuluisa. Itäiselle Kukkialle, Lehtisaarenselälle on näitä koristeuksia liennyt kovin niukasti. Rahkasaari on niistä mainittavin. (Mistä muuten moinen nimi kalliosaa-relle?) Selän etelä-lounaispuolella kohoava metsäinen Haikanvuori ympäristöineen on täynnä kallio-paljastumia, mutta ne sijaitsevat jo kappaleen matkaa rannasta. Lep-pänän rannat eivät myöskään ole kalliorantoja, mutta sen kaakkois-puolinen maasto aina Kuohijoen kylän rajalle asti on varsin kalliois-ta. Kauempana suurista järivistä olevia kallioalueita tavataan Hal-tian Hirvijärven eteläpuolisessa maastossa ja Vekunajärven ja Puu-tikkalan välisessä laajassa metsä-seudussa.

Yleisesti voidaan sanoa, että Kukkian itä- ja koillisosat laajoine "takamaiseen" ovat kallio-paljas-tumien puolesta paljon köyhempiä kuin länsipuolisko tausta-alueineen. Paikallisesti voi kuitenkin löytää

laajoja, hyvinmuotoutuneita yksit-äiskallioita. Tällaisia ovat esimerk-iksi Kyynäröjärven etelärannan silokallio ja Ämmätsän Karinlah-den metsäkalliot.

Kallioiden kivilajit

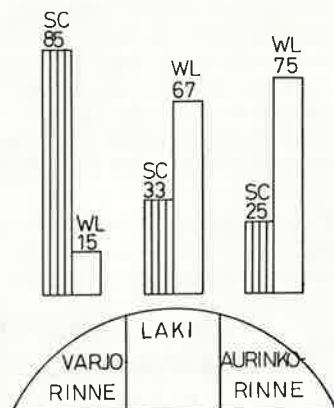
Valtalajeina Kukkian seudun kallioissa ovat suonigneissi, grano-dioriitti ja graniitti, jotka ovat hap-pamia silikaattikivilajeja. Emäksi-sistä kivilajeista on Kuohijoen kalkkikiviesiintymä yleisesti tunnet-tu. Seudulla on lisäksi monin pai-koin, joskin aina niukasti tavatta-vissa muitakin "parempia" kivila-jeja kuten amfiboliittia, gabbroa ja peridotiittia ja Vehkajärven ran-nalla myös dioriittia. Kukkian ran-noilla tapaa yleisesti irtokiviä (ne saattavat olla melkoisia lohkaraita-kin), jotka ovat pinnaltaan hyvin

syöpyneitä. Juuri ne ovat noita emäksisiä kivilajeja, jotka antavat paikoin yllättäväkin rehevyyttä kasvillisuuteen näillä tienoin.

Kukkian seutu alkaa olla jo tun-nettua malminetsintäaluetta, josta on tehty lukuisia enemmän tai vä-hemmän lupaavia löytöjä. Jo uutta geologista karttaa laadittaessa 1950- ja 1960-luvuilla löytyi täältä rikki- ja magneettikiisua, joissa raudan li-säksi oli myös värillisiä metalleja. Vaikka esiintymät eivät myöhem-missä tutkimuksissa ole toistaiseksi osoittautuneet kannattaviksi lou-hintaan, riittää uteliasta etsintäha-lua edelleen aina suuryhtiöitä myö-ten.

Ajatellaanpa, että jos kuitenkin malmikaivos nousisi Kukkian ran-noille! Vaikka malmin jalostus ar-vattavasti tapahtuisi toisella puolen Suomea, ei Kukkiankaan vesi jäi-si koskemattomaksi. Kuinka suu-ria kuormitukset tulisivat olemaan, on monesta yksityiskohdasta kiin-ni. Joka tapauksessa Loma-Kukkia

arvioitaisiin uudelleen eikä suin-kaan ylöspäin.

SC=Sileno rupestris-Callunetum
WL=Woodsio-Lychnetum viscariaie

Kalliokohokki-karnervatyypin (SC) on varjorinteiden ja kiviyr-ti-mäkitervakkotyypin (WL) pais-terinteiden valtakasvillisuutta.

PARTURI-KAMPAAMO MAIJAT

Sahalahden kirkolla.

AMMATTITÄIDOLLA
TEITÄ PALVELEE
MIRJA PIRTTILAHTI

Puh. (931) 763 276

TERVETULOA!

Luopioisten Apteekki

Puh. 936-61058

Aukioloajat:

arkipäivisin klo 9—16
aatopäivinä klo 9—13
lauantaisin, sunnuntaisin
ja pyhäpäivisin suljettu

Ostetaan ja myydään
kaikenlaista

VANHAA TAVARAA

sekä järjestetään asian-tuntemuksella kuolinpesien ja irtaimistojen huutokauppoja.

PÄLKÄNEEN ANTIIKKI

Puh. (936) 3002
iltaisin 3222.

Kallioiden elävä luonto

Paitsi maisemallisesti merkittäviä ovat kallioiden runsaan kasvimaailman tyyssijot, eivätkä eläimetkään niiltä puutu. Järvien silokallioiden ovat lokkien ja tiirien mieluista oleskelu- ja pesimispaikkoja. Vekunan takamailla olevilla kalliojyrkänteillä pesii huuhtaja. Lempaanlahden kalliojyrkänteellä pesi 25 vuotta sitten muuttohaukka ja lajin jälleen elvyttyä Euroopassa voidaan sitä odottaa takaisin tännekin minä kesänä tahansa.

Kukkivat kallioiden ovat monien hyönteisten mieluista elinpiiriä. Mutta ennenkuin korkeampia kasveja kalliolle voi ilmestyä, tarvitaan pitkä kehitystapahtuma. Paljaat kallioiden peittyvät aluksi mikroskooppisilla levillä ja silminnähtävillä ruojäkälillä, ja ilmestyy sinne ennenpitkää pikkuruisia sammalia, jotka tarttuvat sitkeästi kiinni kovaan alustaan. Vanhemmille kalliopinnalle, jotka eivät ole liian jyrkkiä, asettuvat sitten vähitellen isot pensasmaiset jäkälät ja muodostavat kauniita pyöreitä laikkoja yksinään tai erikseen joidenkin sammalien kanssa. Kukkian seudulla yleisimpiä ja runsaimpia jäkäläitä ovat isot poronjäkälälajit: valkea-, harmaa- ja palleroporonjäkälät ja tupastorvijäkälä sekä tinajäkälä. Ne esiintyvät lähes kaikilla kallioilla, mutta jyrkät paisterinteet eivät ole niille sopivia. Aukopaikoissa edellisten välissä, ”paljaalla” kalliopinnalla kasvavat monenlaiset rupi- ja napajäkälät. Ruojäkälät kiinnittyvät koko alustalaan, napajäkälät vain yhdestä kohtaa kallioon (siitä nimi). Tarkemmin katsoen siis ”paljaat” pinnat ovatkin useimmiten yhtenäisen, tosin perin matalan jäkäläpeitteen vallassa.

Poronjäkälien ja sammalten (seinä-, kynsi-, tierä- ja karhunsammalten ym.) muodostama peite ke-

Maisemallisestikin merkittävä Vuollekallio kohoaa Vuollekeskisen itärannalla.

hittää hajotessaan kalliomultaa, jota ympäröivästä metsästä putoileva karie edelleen paksuntaa. Kyllin vahvana se on riittävä kasvualusta erälle todellisille kalliokasveille kuten kalliokehokille (*Silene rupestris*) ja kalliohatikalle (*Spergula morisonii* eli *S. vernalis*). Kalliopainanteisiin ja -halkeamiin kertyy multaa syvemmältäkin, ja lajisto niissä monipuolistuu, mikäli alusta ei ole muussa suhteessa kovin keltotonta.

Karujen kasvupaikkojen lajisto voi todella olla niukka. Niiden tyyppilajina voidaan pitää kalliokehokkia, jonka seurassa kasvavat useimmiten kanerva, metsälauha ja

lampaannata ja välistä muitakin kuten ahosuolaheinä. Tällaisen kasvillisuuden nimeksi olen antanut **kalliokehokki-kanervatyyppi** (*Silene rupestris*-*Callunetum*). Sitä tavataan useimmiten varjorinteilla, mutta jonkin verran myös lakiosissa ja paisterinteillä.

Runsaslajiset kalliopinnat ovat lähes aina loivasti viettäviä lakiosia tai jyrkempiä paisterinteitä (itä-etelä-länsi). Tällaisten kallioiden painanteet, hyllyt ja raot voivat olla todellisia kukkaistaroja. Olen nimittänyt tämän kasvillisuuden **kiviyrtti-mäkitervakkotyyppi** (*Woodso-Lychnetum viscaria*), jossa nimilajien lisäksi erittäin luonteenomaisia ovat hopeahan-

hikki, yksivuotinen maksaruoho (eli kesämaksaruoho), ahomansikka, lehtonurmikka, ruotsinpikkapalko, nurmirölli, heinätähtimö ja keto-orvokki.

Kallioseinämien rakoihin erikoistuneita ovat kiviyrtin lisäksi rannioset, joista Kukkian tienoilla tavataan kaksi (tumma- ja liuskar.), sekä kaikkialle ehtivä kallioimarre ja vain paremmalla alustalla (kalkkia?) menestyvä haurasloikko.

Matalilla, kulttuurivaikutteisilla kallioilla, jotka sijaitsevat viljelyksien liepeillä tai kosketuksissa muuten maatalouteen ja liikenteeseen, voi lajilukumäärä kohota hämmästyttävän kor-

**VERHOILIJA
T. HEIKKILÄ**
HUONEKA-
LUJA KUN-
NOSTAAN
JA VERHOIL-
LAAN.
Päikänä
puh. 936-3309

...kun on
ajokortista
kysymys!
**HÄMEEN
AUTOKOULU**
TAMPERE
Aleksanterinkatu 31
puh. 931-247 26

**KAHVILA • RAVINTOLA
TILISÄNSSI**

KANGASALAN-
LINJA-AUTOASEMALLA
VIIHTYISÄ RUOKA-
JA KAHVITTELUPAIKKA
MUISTA
PITOPALVELUMME
puh. 931-771692
TERVETULOA!

Esso
Täydennyspaikka
matkasi varrella!
Avoimna ark. 7—21 la 7—21
su 9—21
**HUOLTOASEMA
R. MÄKELÄ
JA RAIMON BAARI**
Lautsia. puh. 917-43 112

TAKSI
☎ 949-211771
**ILKKA RAJALA
14930 SAPPEE**

**Kultaseppä
Pentti Saxholm**
Palokunnank. 5 B 15
puh. Hämeenlinna
24 255

**KUKKIAN
KIERROS**
8.6. (lauantai) ja
25.7. (torstai)
Pitäjälaisille ja kesäasukkaille
vieräineen.
Em. päivien lisäksi ryhmille
myös muina päivinä.
Tiedustelut ja ilmoittautumiset
MINIMATKAT OY
Luopoisten Linja Oy
Puh. 936-640 20

**HÄMEEN
AUTOSISUSTAMO**
Luopioinen, Holja, puh. 936-61391 ilt.
**HUONEKALU- JA AUTO-
VERHOILUTYÖT TEH-
DÄN HUOLELLA JA KOH-
TUULLISEEN HINTAAN. IL-
MAINEN ARVIOINTI JA
KULJETUS. PYYDÄ TAR-
JOUS. KÄYTÄ OMAN PITÄ-
JÄN YRITTÄJÄÄ!**

keaksi, mutta tällöin lisäys on pääasiassa ns. rikkaruoholajistoa, ja osa alkuperäistä kalliolajistoa, esim. jäkälistö, voi vahvasti vähetäkin.

Kun kesä on parhaimmillaan joskus juhannuksen tienoilla ja kohta sen jälkeen, kannattaa lähteä vartavasten ihailemaan jotakin mäkitervakkokalliota ja opettelemaan sen lajistoa. Ehkä hienoin näkymä on kuitenkin keto-orvokin (*Viola tricolor*) kukinnasta sinipunaisena loistava silokallio, jollaisia tavataan siellä täällä Kukkian seudullakin.

Zusammenfassung

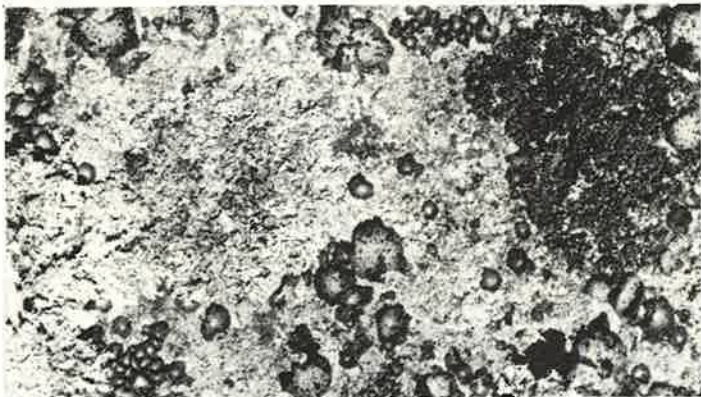
Die Natur der Felsen in der Gegend vom Kukkia (von Doz. Dr. Urho Mäkirinta, Universität Oulu)

Es gibt keine Berge in diesem Teil von Finnland, das Gelände ist aber in den Kleinzügen dennoch ziemlich uneben mit zahlreichen Erhebungen, Moränenrücken, Osern und Felsbuckeln. Der Westteil der Gegend vom See Kukkia ist reich an Felsen, während der Ostteil ziemlich arm in dieser Hinsicht ist. Die Silikat-Gesteinsarten Adergneiss, Granodiorit und Granit dominieren. Von der lebendigen Natur wird besonders die Vegetation der Felsen geschildert. Die Bodenschicht mit einigen grossen Strauchflechten und verschiedenen Moosarten ist beinahe immer gut entwickelt. Die Feldschicht mit den höheren Pflanzenarten variiert stark. Die Assoziation *Sileno rupestris-Callunetum* mit dem Felsen-Leimkraut und dem Heidekraut als Charakterarten ist artenarm und kommt vorzugsweise an kalten und sehr sauren Standorten vor, während die Assoziation *Woodsia-Lychnetum viscaria* meistens nur an warmen und mässig fruchtbaren Standorten vorkommt und eine reiche Flora enthält, z.B. *Lychnis viscaria*, *Viola tricolor*, *Sedum annuum*, *S. acre*, *Potentilla argentea*, *Woodsia ilvensis*, *Polypodium vulgare*, *Poa nemoralis*, *Agrostis capillaris* und viele andere Arten.

Kalliokohokki Kyynärön Hirvijärven silokalliolla.

Evinsalon Kuivassalmen näköalakallion jyrkännettä kukkaterasseineen, jossa erottuvat kiviyrtti ja mäkitervakko.

Autinkoista, jyrkkää kalliopintaa, jossa karvejäkälä (useita lajeja) ja napajäkälää (*Umbilicaria pustulata*).

SHELLSHOP SUPERETUSETELIT

Näillä seteleillä voit säästää rahaa yhteensä lähes 1000 mk!

RAUTAJÄRVEN AUTOHUOLTO

36910 RAUTAJÄRVI, 936-630 36